

8. Piskun V.M. Ukrainska politychna emihratsiia 20-kh rr. KhKh st.: avtoref. dys. ... d-ra istor. nauk: 07.00.01. Kyiv, 2007. 43 s.
9. Kupchuk O.R. Zovnishnopolitychna diialnist uriadu USRR (1920–1923 rr.): avtoref. dys. ... kand. istor. nauk: 07.00.01. Kyiv, 2005. 17 s.
10. Sidak V., Vronska T. Radianski spetsssluzhby v dezorhanizatsii ukrainskoi emihratsii u mizhvoiennyi period // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» Ostroh: RVV Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», 2007. Vyp. 9. S. 360–366.

Статтю подано до редколегії 13.12.2018 р.

УДК 94(477)''1920»

DOI 10.31.652/2411-2143-2019-27-115-121

Влада Сокирська

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
доктор історичних наук, професор (Україна)

Відносини між РСФРР і УСРР 1920-х рр. крізь призму радянської історіографії

Анотація. У статті проаналізовано стан наукової розробки проблеми відносин між РСФРР і УСРР 1920-х рр. в радянській науковій літературі. Використання проблемно-хронологічного методу дало можливість історіографію проблеми, враховуючи ключові концепції, характерні для вказаного періоду історії, поділити на групи та здійснити її періодизацію. Доведено, що розробка проблеми відносин між РСФРР і УСРР радянськими істориками має вади схематичного викладення матеріалу, суб'єктивізму, обмеженості у використанні джерельної бази, упередженості висновків, надмірної заідеологізованості та міфотворчості.

Ключові слова: РСФРР, УСРР, відносини, тоталітарна держава, радянська історіографія.

Сучасний стан відносин між Російською Федерацією і Україною змушує повертатися до історії формування між ними стосунків після розпаду Російської імперії. Фактично, до набуття Україною незалежності у серпні 1991 р., в історіографії домінувала сталінська концепція «об'єднавчого руху». Формально договірні республіки, що увійшли до складу СРСР, були суверенними, але політика офіційного Кремля не дозволяла історикам досліджувати їх реальний суверенітет як в політичних, так і в адміністративних та соціально-економічних питаннях.

Метою статті є характеристика стану наукової розробки проблеми відносин між РСФРР і УСРР у 1920-рр. в історіографії радянської доби.

Аналіз та структурування автором наявної радянської історіографії з обраної теми здійснено з використанням базового для історичних досліджень проблемно-хронологічного методу, що дав можливість врахувати ключові концепції, характерні для вказаного періоду історії. Враховуючи дослідницькі традиції, наявну з окресленої проблеми наукову літературу радянської доби нами поділено на дві групи: доробок безпосередніх учасників державного будівництва періоду 1920-х рр. та дослідження радянських істориків і політичних діячів. Саме така структура аналізу радянської історіографічної бази дозволяє найбільш об'єктивно і повно висвітлити окреслену проблему.

До першої історіографічної групи можна віднести праці партійних та державних діячів 1920-х рр. (М. Брюханов [4], М. Владимиров [8], Г. Гринько [15], А. Давид [16], Л. Каганович [21], Е. Квірінг [23], М. Скрипник [36–37], М. Фрунзе [40]), представників відомств та наукових установ (М. Боголєпов [3], М. Ветошкін [6], К. Воблий [9], М. Волобуєв [10], А. Гірчак [12], О. Горбенко [13], А. Грінштейн [14], В. Доброгаєв [18], В. Качинський [22], А. Марков [27], П. Мальців [28], Л. Перчик [32], М. Полоз [33], М. Порш [34], О. Шліхтер [43]). Вони вплинули на формування ідеологем в історіографії радянської російської політики щодо України у 1920-х рр. Саме державні та партійні діячі, провідні економісти, фінансисти, співробітники радянських установ у той час брали безпосередню участь у розробці програм суспільно-політичного та економічного розвитку республік, визначали характер їх поведінки та рівень співпраці, стали першими істориками проблеми.

На сторінках політико-економічного журналу ЦК КП(б)У «Більшовик України», що виходив друком з 1925 р., публікували статті М. Волобуєва, Є. Гірчака, А. Річицького, Л. Перчика. Вони породили дискусію з питань економічного розвитку України та її місця в загальносоюзній

економіці. На сторінках видання друкували статті провідних партійних і державних функціонерів, що стосувалися проблем партійного, радянського і господарського будівництва. 1920-ті рр. принесли значну кількість цікавих матеріалів для студій розвитку української економічної думки, яка, будучи скованою офіційними вимогами радянсько-більшовицької доктрини, не мала можливості себе повністю національно самовизначити.

Вивчені у процесі дослідження праці цих діячів, які у свій час здійснили істотний практичний вплив на характер діяльності органів влади, сприяли глибокому розумінню внутрішньополітичної та внутрішньоекономічної ситуації 1920-х рр. Слід зауважити, що цим авторам у переважній більшості притаманне висвітлення політики відносин між республіками крізь призму партійно-політичної доцільності та з позиції російського шовінізму.

Після розпаду Російської імперії Україна стала ареною потужних політичних та соціально-економічних процесів. Наприкінці 1917 – початку 1918 рр., у результаті розколу УСДРП, в Україні сформувалася течія націонал-комунізму, яка намагалася поєднати ідеї комуністичної перебудови суспільства з національно-визвольним рухом. Українські націонал-комуністи мали власну програму вирішення національного питання. Її головними пунктами були рівноправність України з Росією при наявності між ними федеративного зв'язку: «Нова Росія і нова Україна – дві рівноправні сестри, дві вільні країни, дві незалежні, самостійні і, в той же час, об'єднані спільними інтересами, пошаною одна до одної – ось до чого ми прагнемо» [26, с. 249].

Представники цієї течії (А. Буценко [5], В. Затонський [19], Г. Лапчинський [25], М. Скрипник [37], С. Мазлах та В. Шахрай [26]) в силу різних обставин опинялися на керівних посадах і намагалися, наскільки це було можливо, опиратися більшовицькій централізаторській політиці. У 1919 р. у Саратові видано книгу С. Мазлаха і В. Шахрая «До хвилі. (Що діється на Україні і з Україною?)». Вона стала теоретичним обґрунтуванням українського націонал-комунізму та платформою усіх самостійницьких політичних течій – боротьбистів, укапів, федералістів у КП(б)У, сприяла формуванню «шумкізму», «хвильовізму», «волобуєвщини». Автори передбачали переродження держави, сформованої більшовиками, в «єдину і неділиму» тюрму народів, а в далекій перспективі – незалежність України [26]. Хоча московському центру вдалося розгромити націонал-комуністичну течію в Україні в умовах перетворення СРСР у тоталітарну державу, її фундаментальні ідеї все ж проявилися у дисидентському русі 1960–1980-х рр. та в період здобуття Україною незалежності на початку 1990-х рр.

Розпочинаючи огляд радянської історіографії маємо підкреслити, що у дослідників цього періоду завжди був значний інтерес до 1920-х рр. Як засвідчують новітні бібліографічні покажчики, проблемам державного будівництва, соціально-політичного та культурного розвитку в СРСР загалом і в Україні, зокрема, присвячені тисячі праць. Однак, попри чисельність здійснених досліджень, для усієї історіографії радянського періоду характерним є брак джерельної бази, пов'язаний з засекреченням статусом значного числа архівних фондів та належним фільтруванням компетентними органами доступних для науковців джерел.

Зберігаючи спільні риси, на різних своїх етапах радянська історіографія набувала специфічних особливостей, пов'язаних зі змінами політичної кон'юнктури та впливом на формування наукової історичної думки. Це зумовило нашу потребу для її характеристики виділити чотири основні хронологічні періоди: 1) початок 1920-х рр. – середина 1930-х рр.; 2) друга половина 1930-х рр. – початок 1950-х рр.; 3) середина 1950-х рр. – перша половина 1980-х рр.; 4) друга половина 1980-х рр. – початок 1990-х рр.

Встановлення більшовицького режиму на переважній частині території колишньої Російської імперії, формування СРСР, здійснення непу та коренізації започаткували процес осмислення істориками національної політики. У численних статтях, брошурах, виступах чиновників, які носили більш пропагандистський, ніж аналітичний характер, простежують основи, які закладалися у формуванні принципів більшовицької національної політики.

До середини 1920-х рр. суттєво зростає кількість публікацій науково-популярного характеру, у тематиці яких продовжує домінувати проблема національно-державного будівництва [19; 35; 36–37; 41]. З'являється і низка ґрунтовних праць, у яких аналізується конституційний процес [35], розглядаються форми можливого державного устрою для такої складної держави, якою був Союз Радянських Соціалістичних Республік, питання господарського районування [5], приділялася увага національно-державному будівництву та державно-правовим відносинам між республіками. Ці праці уже вирізнялися постановкою конкретної наукової проблеми, спробою її аналізу та осмислення, мали документальну базу.

Отже, суспільно-політична ситуація цього періоду ще давала можливість дослідникам відносно вільно висловлюватися про проблеми державного і господарського будівництва, відносини між органами влади, часом навіть вдаватися до критики. Однак у тих критичних зауваженнях не піддавалися сумніву загальний політичний курс Кремля, а створення СРСР бачилось як закономірність реалізації більшовицької національної політики. Для цих досліджень

характерна вузька джерельна база, з огляду на те, що радянські архіви тільки почали формуватися, та суб'єктивізм, оскільки переважна кількість праць цього часу була написана самими творцями цієї політики.

На наступний історіографічний період припадає формування тоталітарної держави, повернення до політики великодержавного російського шовінізму, боротьби з будь-якими проявами націоналізму. У цих умовах інтерес до теми відносин між суб'єктами Союзу РСР втрапився, більшість дослідників, що займалися цими питаннями, потрапили під репресії або були фізично ліквідовані. Серед тих, хто залишався на волі, панував страх, який не давав можливості критикувати або піддавати сумніву не лише стратегічні, але й тактичні кроки більшовиків в Україні. Характерною рисою досліджень тих часів було обмежене використання архівних матеріалів. Фактичний матеріал використовувався переважно як приклад, а не джерело дослідження. Натомість основними джерелами та методологічною основою вивчення історії розвитку міжнаціональних відносин на теренах колишньої Російської імперії стають праці Й. Сталіна [38].

Історія РКП(б)–КП(б)У, проблеми становлення радянської влади, зокрема в Україні, перебували в центрі уваги практично всіх радянських дослідників. Головним їх завданням було довести, що більшовицька влада – це свідомий вибір українського народу. Головна увага у їх працях приділялася реалізації більшовицької національної політики, на дослідження процесів боротьби українців за свою незалежність було накладено табу. Натомість інтенсивно досліджуються питання об'єднавчого руху республік та утворення СРСР і насамперед керівної ролі Й. Сталіна, Комуністичної партії та російського народу в цьому процесі [42]. Популярною стає тема інтернаціоналізму, формування єдиного народногосподарського комплексу, переваг соціалізму над капіталізмом.

Таким чином, праці дослідників другого радянського історіографічного періоду мають вади схематичного викладення матеріалу, обмеженості у використанні джерельної бази, упередженості висновків.

Характерною рисою окресленого третього періоду радянської історичної літератури є її надмірна заідеологізованість та міфотворчість. Одним із головних завдань потужних більшовицьких ідеологічних структур було формування псевдоісторичної пам'яті. Праці істориків цього періоду продовжували посилено виконувати роль ідеологічного обґрунтування формування єдиної радянської держави, трактування утворення СРСР як закономірного результату більшовицької національної політики. Тому проблема міжреспубліканських відносин загалом і радянської російської політики зокрема у них практично не порушувалася. Радянській історіографії був притаманний аналіз національних проблем під кутом зору кремлівської політики, акцентування уваги на формі, а не на їх змісті та політичних складових цих відносин. Цим обумовлена необхідність ретельного дослідження особливостей розвитку професійної історичної думки та переосмислення сформованих упродовж десятиріч стереотипів.

Після XX з'їзду КПРС, коли стали відомі раніше засекречені праці В. Леніна, присвячені проблемі створення СРСР, в істориків склалася певна схема. Вона раз у раз відтворювалася під час урочистого відзначення ювілеїв і стала стереотипом мислення як для вчених, так і для громадськості. У цій схемі наявні факти розглядалися як вільний пошук радянськими республіками форм державного об'єднання. Засуджувалася позиція Х. Раковського, якому приписували пропагування об'єднання у формі конфедерації, а також позиція Й. Сталіна, який виступав за перетворення незалежних держав в автономні республіки Російської Федерації. Вказувалося й на те, що Союз Радянських Соціалістичних Республік виник на основі плану, запропонованого В. Леніним: об'єднання незалежних республік на рівних правах у єдину багатонаціональну державу. Створення СРСР висвітлювалося на основі опублікованих фактів, достовірність яких є безсумнівною. Однак при всьому цьому вони є частиною грамотно розробленого сценарію, у якому були передбачені зміст і послідовність подій, характер висловлювань політичних лідерів, форми і місце «народного волевиявлення», зміст конституції союзної держави тощо.

У цей час науковці починають приділяти увагу дослідженню складних процесів утворення СРСР та визначенню правового статусу республік, що увійшли до його складу [2; 7; 11; 20; 39; 42; 44]. Для цих праць характерне трактування утворення СРСР як закономірного результату реалізації більшовицької національної політики. У своїх дослідженнях вчені намагалися довести, що утворення союзної держави – результат ініціативи самих радянських республік, підкреслювалася активність мас в об'єднавчому русі. Домінуючою концепцією стала боротьба двох можливих шляхів об'єднання: ленінський – «федерації» та сталінський – «автономізації». Підкреслювалася добровільність об'єднання, формальна рівність усіх суб'єктів, збереження їх суверенітету та право вільного виходу зі складу СРСР.

Дотримуючись хронологічного принципу, до радянського періоду історіографії проблеми віднесемо і праці українських професійних істориків кінця 1980-х – початку 1990-х рр. На їх долю припав початок переосмислення історичного процесу, пов'язаний з перебудовою, гласністю та послабленням політико-ідеологічного тиску на історичну науку. У цей період побачили світ видання Інституту історії партії при ЦК Компартії України, що був філією Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС [29]. Автори цих видань були першими, хто намілював говорити про «закриті» раніше теми, про діячів, чиї імена донедавна були «вилучені» із контексту важливих подій

У цих виданнях висвітлювали ідейно-політичну боротьбу в Україні 1920–1930-х рр., неупереджено говорили про «білі плями» в історії. Істориками досліджувалися складність політичної долі та суперечливість діяльності Х. Раковського, Г. П'ятакова, М. Скрипника, О. Шумського та інших діячів, які свого часу займали вищі керівні посади в Україні або відігравали помітну роль у суспільно-політичних процесах республіки, впливали на формування характеру її відносин з РСФРР.

Після розпаду СРСР дотримання схеми попереднього періоду було відкинуто. Тема утворення СРСР для досліджень перестала бути популярною. У нечисленних публікаціях, автори яких намагалися започаткувати нове бачення проблеми, вказувалося на те, що СРСР був створений з порушенням правових норм [31, с. 4].

Отже, у працях істориків цього періоду значно розширилася джерельна база та коло досліджуваних проблем. Тема суспільно-політичних та економічних відносин між республіками, зокрема між УСРР і РСФРР, з політичного погляду була закритою, тому і залишилася поза увагою радянських істориків. Багато положень їх досліджень концептуально застаріли, але фактологічний матеріал свідчить про сумлінне ставлення авторів до аналізу історичного процесу. Завдяки нагромадженню в них фактичному матеріалу ці дослідження мають певну наукову цінність і сьогодні, хоча ідеологічний тиск суттєво спотворив процес та результати наукового пошуку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієвський Д. Російський колоніалізм і советська імперія. Париж, 1958. 108 с.
2. Бабій Б.М. Союз РСР і роль України в його утворенні. К.: Наукова думка, 1972. 255 с.
3. Боголепов М.И. Бюджетный план // Плановое хозяйство. 1926. №3. С. 60–72.
4. Брюханов Н.П. Новый бюджет Советского Союза, 2-е доп. изд. М.: Финиздат НКФ СССР, 1925. 91 с., табл.
5. Буценко А. К вопросу районирования Украины. Краткий обзор работ по районированию УССР за 1922 – 1925 гг., в связи с переходом на трехстепенную систему управления. Харьков: Госиздат, 1925. 61 с.
6. Ветошкин М.К. Бюджетные вопросы сессии ЦИК Союза ССР // Советское строительство. 1928. №3. Март. С. 18–32.
7. Вихарев С.Р. В.И. Ленин о суверенитете союзных республик. Минск: Издательство БГУ им. В.И. Ленина, 1969. 275 с.
8. Владимиров М. Продовольча політика радянської влади в Україні. Х.: Всеукраїнське видавництво, 1920.
9. Воблий К.Г. Нариси з історії російсько-української цукрово-бурякової промисловості: в 3-х т. К.: Всеукраїнська Академія Наук, 1931. Т. 3. 420 с.
10. Волобуєв М. До проблеми української економіки // Більшовик України. 1928. №2; №3; №21–22.
11. Галкин В. Возникновение и развитие социалистических наций в СССР. М.: Госполитиздат, 1952. 112 с.
12. Гірчак А. До проблеми ліквідації пережитків «колоніальності та націоналізму»: відповідь Михайлу Волобуєву // Більшовик України. 1928. №2; №3.
13. Горбенко О. Бюджет України на 1927–1928 рік // Більшовик України. 1928. № 7. С. 35–48.
14. Гринштейн А. Бюджет и народное хозяйство Украины // Хозяйство Украины. 1926. №11–12. Ноябрь–декабрь. С. 12–22.
15. Гринько Г. Планові проблеми української економіки // Плановое хозяйство. 1926. №6. С. 179–195.
16. Давид А. Бюджет Украины // Финансовый вестник. 1922. Декабрь. №9. С. 12–19.
17. Давид А. Бюджет Украины на 1922 г. // Финансовый вестник. 1922. 1–15 июля. № 1–2. С. 4–7.
18. Доброгаев В. Новый закон о бюджетных правах // Хозяйство Украины. 1926. Ч. 10. С. 33–42.
19. Затонський В. Національна проблема на Україні: Доп. на пленумі ЦК ЛКСМУ, червень 1926 р. Харків: Держвидав України, 1926. 64 с.

20. Златопольский Д.Л., Чистяков О.И. Образование Союза ССР. М.: Юрид. лит., 1972. 319 с.
21. Каганович Л. Два года. От IX до X съезда КП(б)У. М.: Издательство политлитературы, 1927. 247 с.
22. Качинський В. Зернове господарство України // Хозяйство Украины. 1929. №3. С. 30–44.
23. Квиринг Э.И. Избранные речи и статьи. К.: Политиздат Украины, 1988. 485 с.
24. Лапчинський Г. З перших днів Всеукраїнської Радянської влади // Літопис революції. 1927. №5–6. С.46–66.
25. Лапчинський Г. Перший період Радянської влади на Україні // Літопис революції. 1928. №1. С.159–175.
26. Мазлах С. До хвилі: що діється на Україні і з Україною. 2. вид. Нью-Йорк: Пролог, 1967. 304 с.
27. Марков А. К вопросу о составлении Украинского бюджета на 1922–1923 гг. // Финансовый вестник. 1922. №1–2. С. 7–10.
28. Мальців П. Україна в державному бюджеті Росії. Лубни: Український агроном, 1917. 32 с.
29. Мельниченко В.Ю. Чи був Раковський конфедералістом? // Про минуле заради майбутнього. К.: Вид-во при Київ. ун-ті, 1989. С. 283–289.
30. Муксинов И.Ш. Совет министров союзной республики. М.: Юридическая литература, 1969. 208 с.
31. Нагорна Л.М. Позиція України у новоствореній союзній державі: 20-ті роки крізь призму 90-х // Український історичний журнал. 1993. № 1. С. 3–15.
32. Перчик Л. Найновіша «теорія» радянської економіки // Більшовик України. 1928. № 6. С. 51–60.
33. Полоз М. Финансы Украины за десять лет // Украинский экономист. 25 декабря. Харьков, 1927. С. 3 – 18.
34. Порш М. Україна в державному бюджеті Росії // Про фінансову науку. К.: Знання – то сила, 1909. С. 158–176.
35. Попов Н.Н. Национальная политика Советской власти. Курс лекций, читанных на курсах секретарей губкомов при ЦК ВКП(б). М.-Ленинград: Госиздат, 1927. 101 с.
36. Скрипник М.О. Статті й промови в справі національного будівництва. Т.2. Ч.1. Харків: Держвидав України, 1929. 360 с.
37. Скрипник М. З приводу економічної платформи націоналізму // Більшовик України. 1928. № 6. С. 44–51.
38. Сталин И.В. Статьи и речи об Украине: Сборник. Киев: Партиздат, 1936. 252 с.
39. Трайнин И.П. Великое содружество народов СССР. 2-е изд. М.: Молодая гвардия, 1946. 64 с.
40. Фрунзе М.В. Избранные произведения в 2-х т. М.: Воениздат, 1957. Т.1. 472 с.; Т.2 [Статьи, доклады и речи]. 500 с.
41. Хвыля А. Национальный вопрос на Украине. Харьков: Госиздат Украины, 1926. 129 с.
42. Чигарев И.С. Партия большевиков – организатор Союза ССР. 1917–1922 гг. М.: Госполииздат, 1949. 132 с.
43. Шлихтер А. Борьба за хлеб на Украине в 1919 году // Літопис революції. 1928. №2 (29). С. 96–135.
44. Якубовская С.И. К вопросу о развитии союзных органов власти в 1924–1932 гг. // Строительство советского государства: Сборник статей. М., 1972.

Влада Сокирская

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины,
доктор исторических наук, профессор (Украина)

Отношения между РСФСР и УССР 1920-х гг. сквозь призму советской историографии

Аннотация. В статье проанализировано состояние научной разработки проблемы отношений между РСФСР и УССР 1920-х гг. в советской научной литературе. Использование проблемно-хронологического метода позволило историографию проблемы, учитывая ключевые концепции, характерные для указанного периода истории, разделить на группы и осуществить ее периодизацию. Доказано, что в разработке проблемы отношений между РСФСР и УССР советскими историками имеют недостатки, состоящие в схематическом изложении материала, субъективизм, ограниченность в использовании имеющихся источников, предвзятость выводов, чрезмерная заидеологизованность и мифотворчество.

Ключевые слова: РСФСР, УССР, отношения, тоталитарное государство, советская историография.

ABSTRACT

Vlada Sokyrska

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Dr (History), Professor (Ukraine)

Relations between the Russian SFSR and the Ukrainian SSR in the 1920's from the perspective of the Soviet historiography

The article analyzes the state of scientific development of relations between the Russian SFSR and the Ukrainian SSR in the 1920's in the Soviet scientific literature. The use of the problematic and chronological method allowed of to divide the historiography of the problem into groups, taking into account the key concepts, typical for the specified period of history, and to make its periodization. The scientific literature of the Soviet period is divided into two groups: the achievements of the direct participants of the state-building in the 1920's and the studies of Soviet historians and politicians. The works of the party and public officials in the 1920's are highlighted and it is proved that they influenced the formation of ideologemes in the historiography of Soviet Russian politics toward Ukraine in the 1920's. In their studies Soviet scientists tried to prove that the formation of a union state was the result of the initiative of the Soviet republics, the activity of the masses in the uniting movement was emphasized. The topic of social, political and economic relations between the republics, in particular between the Ukrainian SSR and the Russian SFSR was closed from the political point of view, and ignored by the Soviet historians.

It has been established that the study of the relations between the Russian SFSR and the Ukrainian SSR, conducted by the Soviet historians is characterized by the disadvantages in the schematic presentation of the material, subjectivity, limited use of the source base, the conclusions bias, ideologymania and myth-making. The Soviet historiography was put in the framework of compliance with the formula established in the totalitarian state. The role of the research center of fundamental historical topics was played by Moscow; the republican scientific institutions remained only small matters, devoid of national content.

Key words: Russian SFSR, Ukrainian SSR, relations, totalitarian state, Soviet historiography.

REFERENCES:

1. Andriyevskij D. Rosijskij kolonializm i sovyetska imperiya. Parizh, 1958. 108 s.
2. Babij B.M. Soyuz RSR i rol Ukrayini v jogo utvorenni. K.: Naukova dumka, 1972. 255 s.
3. Bogolepov M.I. Byudzhethnyj plan // Planovoe hazyajstvo. 1926. №3. S. 60–72.
4. Bryuhanov N.P. Novyj byudzheth Sovetskogo Soyuza, 2-e dop. izd. M.: Finizdat NKF SSSR, 1925. 91 s., tabl.
5. Bucenko A. K voprosu rajonirovaniya Ukrainy. Kratkij obzor rabot po rajonirovaniyu USSR za 1922 – 1925 gg., v svyazi s perehodom na trehstepennuyu sistemu upravleniya. Harkov: Gosizdat, 1925. 61 s.
6. Vetoshkin M.K. Byudzhethnye voprosy sessii CIK Soyuza SSR // Sovetskoe stroitelstvo. 1928. №3. Mart. S. 18–32.
7. Viharev S.R. V.I. Lenin o suverenitete soyuznyh respublik. Minsk: Izdatelstvo BGU im. V.I. Lenina, 1969. 275 s.
8. Vladimirov M. Prodovolcha politika radyanskoyi vladi v Ukrayini. H.: Vseukrayinske vidavnistvo, 1920.
9. Voblij K.G. Narisi z istoriyi rosijsko-ukrayinskoyi cukrovo-buryakovoyi promislovosti: v 3-h t. K.: Vseukrayinska Akademiya Nauk, 1931. T. 3. 420 s.
10. Volobuyev M. Do problemi ukrayinskoyi ekonomiki // Bilshovik Ukrayini. 1928. № 2; №3.
11. Galkin V. Vozniknovenie i razvitie socialisticheskikh nacij v SSSR. M.: Gospolitizdat, 1952. 112 s.
12. Girchak A. Do problemi likvidaciyi perezhitkiv «kolonialnosti ta nacionalizmu»: vidpovid Mihajlu Volobuyevu // Bilshovik Ukrayini. 1928. №2; №3.
13. Gorbenko O. Byudzheth Ukrayini na 1927–1928 rik // Bilshovik Ukrayini. 1928. № 7. S. 35–48.
14. Grinshtejn A. Byudzheth i narodnoe hazyajstvo Ukrainy // Hozyajstvo Ukrainy. 1926. №11–12. Noyabr – dekabr. S. 12–22.
15. Grinko G. Planovi problemi ukrayinskoyi ekonomiki // Planovoe hazyajstvo. 1926. №6. S. 179–195.
16. David A. Byudzheth Ukrainy // Finansovij vestnik. 1922. Dekabr. №9. S. 12–19.
17. David A. Byudzheth Ukrainy na 1922 g. // Finansovij vestnik. 1922. № 1–2. S. 4–7.
18. Dobrogaev V. Novyj zakon o byudzhethnih pravah // Hozyajstvo Ukrainy. 1926. Ch. 10. S. 33–42.

19. Zatonskij V. Nacionalna problema na Ukraini: Dop. na plenumi CK LKSMU, cherven 1926 r. Harkiv: Derzhvidav Ukraini, 1926. 64 s.
20. Zlatopolskij D.L., Chistyakov O.I. Obrazovanie Soyuza SSR . M.: Yurid. lit., 1972. 319 s.
21. Kaganovich L. Dva goda. Ot IH do H sezda KP(b)U. M.: Izdatelstvo politliter., 1927. 247 s.
22. Kachinskij V. Zernove gospodarstvo Ukraini // Hozyajstvo Ukrainy. 1929. №3. S. 30–44.
23. Kviring E.I. Izbrannye rechi i stati. K.: Politizdat Ukrainy, 1988. I–XIV, 1–485 s., 1 l. portr.
24. Lapchinskij G. Z pershih dnev Vseukrayinskoyi Radyanskoyi vladi // Litopis revolyuciyi. 1927. №5–6. S.46–66.
25. Lapchinskij G. Pershij period Radyanskoyi vladi na Ukraini // Litopis revolyuciyi. 1928. №1. S.159–175.
26. Mazlah S., Shahraj V. Do hvili: sho diyetsya na Ukraini i z Ukrainoyu 2. vid. Nyu-Jork: Prolog, 1967. 304 s.
27. Markov A. K voprosu o sostavlenii Ukrainskogo byudzheta na 1922–1923 gg. // Finansovyy vestnik. 1922. №1–2. S. 7–10.
28. Malciv P. Ukrayina v derzhavnomu byudzheti Rosiyi. Lubni:Ukrayinskij agronom, 1917. 32 s.
29. Melnichenko V.Yu. Chi buv Rakovskij konfederalistom? // Pro minule zaradi majbutnogo. K.: Vidvo pri Kiyiv. un-ti, 1989. S. 283–289.
30. Muksinov I.Sh. Sovet ministrov soyuznoj respubliki. M.:Yuridicheskaya literatura,1969. 208 s
31. Nagorna L.M. Poziciya Ukraini u novostvorenij soyuznij derzhavi: 20-ti roki kriz prizmu 90-h // Ukrayinskij istorichnij zhurnal. 1993. № 1. S. 3–15.
32. Perchik L. Najnovisha «teoriya» radyanskoyi ekonomiki // Bilshovik Ukraini. 1928. № 6. S. 51–60.
33. Poloz M. Finansy Ukrainy za desyat let // Ukrainskij ekonomist. 25 dekabrya. Harkov, 1927. S. 3–18.
34. Porsh M. Ukrayina v derzhavnomu byudzheti Rosiyi // Pro finansovu nauku. K.: Znannya – to sila, 1909. S. 158–176.
35. Popov N.N. Nacionalnaya politika Sovetskoj vlasti. Kurs lekcij, chitannyh na kursah sekretarej gubkomov pri CK VKP(b). M.-Leningrad: Gosizdat, 1927. 101 s.
36. Skripnik M.O. Stati j promovi v spravi nacionalnogo budivnictva. T.2. Ch.1. Harkiv: Derzhvidav Ukraini, 1929. 360 s.
37. Skripnik M. Z privodu ekonomichnoyi platformi nacionalizmu // Bilshovik Ukraini. 1928. № 6. S. 44–51.
38. Stalin I.V. Stati i rechi ob Ukraine: Sbornik. Kiev: Partizdat, 1936. 252 s.
39. Trajnin I.P. Velikoe sodruzhestvo narodov SSSR. 2-e izd. M.:Molodaya gvardiya,1946. 64 s.
40. Frunze M.V. Izbrannye proizvedeniya v 2-h t. M.: Voenizdat, 1957. T.1. 472 s.; T.2 [Stati, doklady i rechi]. 500 s.
41. Hvylya A. Nacionalnyj vopros na Ukraine. Harkov: Gosizdat Ukrainy, 1926. 129 s.
42. Chigarev I.S. Partiya bolshevikov – organizator Soyuza SSR. 1917–1922 gg. M.: Gospolizdat, 1949. 132 s.
43. Shlihter A. Borba za hleb na Ukraine v 1919 godu // Litopis revolyuciyi. 1928. №2(29). S. 96–135.
44. Yakubovskaya S.I. K voprosu o razvitii soyuznyh organov vlasti v 1924–1932 gg. // Stroitelstvo sovetского gosudarstva: Sbornik statej. M., 1972.

Статтю подано до редколегії 19.01.2019 р.

УДК 327(438) «19/20»: 930.1(470+571)
DOI 10.31.652/2411-2143-2019-27-121-128

Наталія Буглай

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського,
доктор історичних наук, професор (Україна)

Зовнішня політика Польщі наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в російській історіографії

Анотація. У статті аналізуються дослідження зовнішньої політики Республіки Польща наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в російській історіографії. У доробку російських учених на сьогодні маємо велику кількість узагальнюючих історичних праць, а також тематичних досліджень, присвячених аналізу окремих аспектів зовнішньої політики Польщі визначеного періоду. Водночас російська історіографія за темою презентованої роботи продовжує